

12. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 "Соціальна філософія та філософія історії" / М'язова І. Ю. ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 18 с.

13. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація в багатонаціональному регіоні України : автореф. дис. ... д-ра соціол. наук : 22.00.04 "Спеціальні та галузеві соціології" / Слющинський Б. В. ; Ін-т соціол. НАН України. – К., 2010. – 29 с.

14. Мельник О. М. Державне регулювання діяльності українських миротворчих контингентів: генезис та тенденції розвитку : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 "Теорія та історія державного управління" / Мельник О. М. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2006. – 20 с.

Вікторія Меняйло,

кандидат фізико-математичних наук, доцент,

начальник науково-дослідної частини

Запорізького національного університету

Комерціалізація результатів наукових досліджень вищих навчальних закладів України як пріоритет державної політики у сфері вищої освіти

У статті розглянуто основні напрями сучасної державної політики щодо комерціалізації результатів наукових досліджень вищих навчальних закладів України, визначено основні проблеми розвитку університетської науки та шляхи їх розв'язання як на загальнодержавному та регіональному рівнях, так і на рівні окремого університету.

Ключові слова: державна політика, комерціалізація науки, вищий навчальний заклад, науковий потенціал.

In the given article there has been examined modern state politics concerning commercialization of the scientific research results of higher educational establishments of Ukraine, defined the basic problems of university's science development and ways of their solution on the state and regional level as well as on the level of a certain university.

Key words: state politics, commercialization of science, higher educational establishment, scientific potential.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Реалізація інноваційного шляху розвитку вітчизняної економіки є можливою лише за умов використання сучасних науково-технічних досягнень та наукоємних технологій. Наукові установи та вищі

навчальні заклади України, які є основними виробниками інновацій, потребують на сьогодні реальної підтримки з боку держави як для подальшого розвитку їхньої наукової, науково-технічної діяльності, так і для створення сприятливих умов щодо комерціалізації результатів власних наукових досліджень за рахунок впровадження їх у виробництво.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання комерціалізації результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок (НДДКР) досліджували такі вчені, як С.Алдошин, В.Александрова, П.Бубенко, О.Бутнік, О.Голіченко, В.Дагаєва, В.Денисюк, О.Лапко, Б.Маліцький, В.Сіденко, В.Соловійов, В.Хаустова, А.Чухно, А.Шпак, Т.Щедрина та ін., однак останнім часом було внесено ряд змін до законодавства України та вжито певних заходів з боку центрального органу виконавчої влади у сфері освіти, науки та інновацій щодо подальшого розвитку науки в університетах та практичного використання її результатів в економіці країни, які потребують додаткового розгляду.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета даної статті полягає в дослідженні основних напрямів сучасної державної політики щодо комерціалізації результатів наукових досліджень вищих навчальних закладів України, визначенні основних проблем подальшого розвитку університетської науки та шляхів їх розв'язання на рівнях держави, регіону, окремого вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Згідно з Положенням про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, затвердженим Указом Президента України від 8 квітня 2011 р. № 410/2011 [1], воно є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти, науки та інновацій.

Упродовж останніх двох років політика Міністерства щодо подальшого розвитку науки в університетах орієнтована на забезпечення ефективного використання бюджетних коштів та отримання вагомих наукових результатів, спрямованих на інноваційний розвиток економіки [2].

З метою об'єднання наукового потенціалу країни з бізнесом, виробничими підприємствами та організаціями 11-12 жовтня 2012 р. на базі Дніпропетровського національного університету ім. О.Гончара під егідою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України відбувся Міжнародний науково-практичний Форум "Наука і бізнес – основа розвитку економіки", на якому було продемонстровано наукові здобутки провідних вищих навчальних закладів та наукових установ [3].

Під час своєї доповіді на пленарному засіданні перший заступник міністра освіти і науки, молоді та спорту України Є.М.Суліма зазначив [4], що робота Міністерства сьогодні спрямована на розвиток науки в універси-

тетях шляхом встановлення тісної та плідної кооперації вузівської науки і бізнесу, тобто її комерціалізації.

З цією метою Урядом схвалено розроблену за участю Міністерства нову редакцію Закону України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій”, яку 2 жовтня 2012 р. прийнято Верховною Радою України. Його реалізація дасть змогу підвищити ефективність використання науково-технічного потенціалу України в цілому та її провідних вищих навчальних закладів.

Крім того, для підтримки розвитку інфраструктури у сфері трансферу технологій і стимулювання залучення інвестицій для комерціалізації результатів завершених науково-дослідних, дослідно-конструкторських, дослідно-технологічних робіт наказом МОНмолодьспорту від 12 квітня 2012 р. № 462 “Деякі питання розвитку Національної мережі трансферу технологій” передбачено утворення Українсько-Російської міжуніверситетської мережі трансферу технологій на базі Національної мережі трансферу технологій, а також розміщення в ній технологічних пропозицій від української сторони. До Українсько-Російської міжуніверситетської мережі трансферу технологій уже долучилось близько 80 українських університетів [5].

Також на виконання Програми економічних реформ Президента України Міністерством розроблено та внесено на розгляд Уряду нову редакцію Закону України “Про інноваційну діяльність”.

29 серпня 2012 р. Урядом прийнято рішення про заснування грантів Кабінету Міністрів України колективам молодих учених для проведення прикладних наукових досліджень і науково-технічних розробок за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки [6]. Згідно із цим рішенням колективам молодих учених надаватимуться гранти у розмірі близько 1 млн грн на проведення наукових досліджень. Крім того, передбачена можливість використання гранту на придбання наукового обладнання.

З метою поліпшення матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів, а також підвищення ефективності виконання наукових проектів, що пройшли конкурсний відбір, у березні 2012 р. Верховною Радою України внесено зміни до Закону України “Про здійснення державних закупівель” щодо спрощення процедури закупівель товарів, робіт та послуг вищими навчальними закладами та науково-дослідними установами [7], а в липні 2012 р. – послуг з провадження наукової, науково-технічної діяльності, які фінансуються на конкурсній основі в порядку, визначеному ст. 34 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” [8].

Основні вимоги, які висуваються сьогодні центральним органом виконавчої влади у сфері освіти, науки, інновацій до вищих навчальних закладів України, полягають у:

- збільшенні обсягу надходжень до спеціального фонду державного бюджету за рахунок виконання господарських договорів та надання наукових послуг;

- посиленні контролю за виконанням науково-дослідних робіт, які фінансуються за рахунок загального фонду державного бюджету, та якістю отриманих результатів з обов'язковим їх патентуванням, впровадженням у виробництво та подальшою комерціалізацією;

- забезпеченні до 1 січня 2014 р. співвідношення фундаментальних досліджень та прикладних досліджень і розробок, а саме: 30:70 – для технічних, технологічних та політехнічних університетів; 60:40 – для класичних, педагогічних, економічних, юридичних та художніх університетів;

- забезпеченні співпраці щодо об'єднання зусиль наукових шкіл вищих навчальних закладів та наукових установ для виконання комплексних проектів, наукові результати яких спрямовані на отримання високого економічного ефекту.

Але за словами Першого заступника міністра освіти і науки, молоді та спорту України Є.М.Суліми [4], “однією із важливих проблем в питанні комерціалізації розробок є неналаштованість української науки на отримання прикладного кінцевого результату”.

Яскравим свідченням існування цієї проблеми став започаткований МОНмолодьспортом у цьому році рейтинг вищих навчальних закладів України за показником ефективності використання бюджетних коштів на виконання наукових досліджень і розробок, який визначається співвідношенням коштів, отриманих вищим навчальним закладом на виконання науково-дослідних робіт за рахунок підприємств, організацій, установ, тобто так званих господарських договорів, до бюджетних коштів.

У таблиці наведені показники ефективності використання бюджетних коштів, що були виділені вищим навчальним закладам на виконання наукових досліджень і розробок у 2011 р. [2], за групами ВНЗ.

**Показники ефективності використання бюджетних коштів,
що виділяються ВНЗ на виконання наукових досліджень
і розробок (на одну витрачену бюджетну гривню отримано коштів
від виконання госпдоговірних робіт)**

№ з/п	Група ВНЗ	Показник ефективності
1	педагогічні ВНЗ	0,135
2	технологічні	0,433
3	гірничо-металургійні	0,884
4	машино-приладобудівні	0,384
5	транспортні	0,652
6	будівельно-художні	2,43
7	класичні	0,162
8	політехнічні	0,69
9	заклади фізичного виховання та спорту	0,13
10	науково-дослідні інститути	0,041

Як видно з таблиці, лише будівельно-художні заклади заробляють за рахунок впровадження результатів своєї наукової діяльності більше, ніж їм виділяє держава, всі інші вищі, навіть технічного профілю, мають у середньому показник ефективності менше 1, а класичні та педагогічні вищі навчальні заклади на одну бюджетну гривню отримують надходжень від господарських договорів лише 13-16 копійок. Практично не займаються комерціалізацією власних наукових результатів науково-дослідні інститути, які підпорядковуються МОНмолодьспорту України.

На думку Міністерства, вищі навчальні заклади повинні самі прагнути комерціалізувати результати своїх наукових досліджень. Але ефективність комерціалізації лише частково залежить від самих ВНЗ, які, безумовно, повинні стимулювати інноваційну діяльність науковців, підвищувати вимоги до результативності виконання НДДКР, створювати відповідну інфраструктуру тощо.

Інші причини, які пов'язані з низькою ефективністю впровадження наукових розробок у виробництво, стосуються [9]:

- неналаштованості та незацікавленості вітчизняної економіки в розвитку виробництва та експорті наукоємних продукції та послуг;
- недосконалої відповідних інституціональних умов і законодавства, зокрема щодо створення інноваційних підприємств вищими навчальними закладами;
- недостатності фінансових можливостей університетів, у тому числі неможливості використовувати кошти спеціального фонду державного бюджету на розвиток наукової діяльності;
- відсутності тісної взаємодії науки, промисловості і бізнесу, а також попиту на технології і об'єкти інтелектуальної власності;
- здатності науково-технологічного потенціалу створювати конкурентоспроможні знання та реальні розробки.

Тому комерціалізація результатів НДДКР є загальнодержавною проблемою і розв'язувати її потрібно на державному рівні.

З метою посилення практичного застосування результатів наукових досліджень, у тому числі отриманих у вищих навчальних закладах України, та подальшого їх впровадження у виробництво, необхідно, на наш погляд, здійснити такі кроки:

• **на загальнодержавному рівні:**

- внести зміни до чинного законодавства та правових актів України, які б передбачали право вищих навчальних закладів створювати інноваційні підприємства, у тому числі спільно з іншими суб'єктами господарювання шляхом внесення до статутного капіталу об'єктів інтелектуальної власності;
- удосконалити нормативно-правову базу та розробити дієві механізми запровадження державно-приватного партнерства в науковій, науково-

технічній діяльності; забезпечити реальне функціонування венчурних фондів;

- запровадити податкові стимули щодо залучення приватного капіталу у сферу вищої освіти та розвиток університетської науки;

- передбачити в державному бюджеті України кошти на оновлення матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів та закупівлю сучасного наукового обладнання;

- забезпечити рівень заробітної плати та соціальних гарантій наукових працівників ВНЗ на рівні наукових працівників державних академій наук;

• **на рівні центрального органа виконавчої влади у сфері освіти, науки та інновацій:**

- забезпечити ефективну підготовку висококваліфікованих кадрів з інноваційним типом мислення, здатних вирішувати завдання, які стоять сьогодні як перед наукою, так і економікою країни в цілому, у тому числі фахівців у сфері трансферу технологій та комерціалізації результатів НДДКР;

- дозволити вищим навчальним закладам використовувати кошти спеціального фонду державного бюджету на розвиток наукової діяльності;

- передбачити в лімітних довідках про бюджетні асигнування та кредитування, що доводяться до вищих навчальних закладів на проведення фундаментальних та прикладних досліджень, капітальні видатки на придбання наукового обладнання;

- вжити організаційних та інформаційних заходів щодо подальшого створення і більш активного використання вищими навчальними закладами центрів спільного використання унікального наукового обладнання;

- удосконалити рейтинг вищих навчальних закладів за показником ефективності використання бюджетних коштів, зокрема враховувати в ньому не лише кошти, які надійшли від виконання господарських робіт на рахунок КПКВ 2201040, але й обсяг надходжень до спеціального фонду державного бюджету за надання послуг у сфері науки, що акумулюються на рахунках КПКВ 2201160, зокрема за надання науково-технічних, науково-організаційних, науково-освітніх послуг, у тому числі за публікації в наукових виданнях, організацію і проведення наукових конференцій, семінарів, підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації за рахунок фізичних та юридичних осіб тощо;

• **на регіональному рівні:**

- вжити заходів щодо створення та ефективного розвитку діяльності регіональних наукових кластерів, головними осередками яких повинні виступати провідні вищі навчальні заклади регіонів;

- забезпечити посилення зв'язків між наукою та виробництвом шляхом створення регіональних центрів трансферу технологій, асоціацій підтримки інноваційного підприємництва тощо;

• **на рівні вищого навчального закладу:**

- визнати комерціалізацію наукових досліджень пріоритетним напрямом діяльності вищого навчального закладу;
- забезпечити створення та ефективну діяльність структурного підрозділу університету з питань інноваційної діяльності, трансферу технологій та комерціалізації результатів НДДКР;
- розробити комплекс заходів щодо стимулювання науковців до практичного використання і впровадження результатів власних наукових досліджень;
- вжити заходів щодо збільшення загального обсягу фінансування НДДКР за рахунок активізації участі науковців у державних цільових програмах, конкурсах наукових проектів, у тому числі міжнародних, тендерах на виконання науково-дослідних робіт за рахунок державного замовлення тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Державна політика останніх двох років насамперед Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України спрямована на посилення зв'язків між університетською наукою, виробництвом та бізнесом, але ефективність впровадження результатів наукових досліджень ВНЗ у практичну діяльність організацій, підприємств та установ залишається невисокою, що вимагає від держави більш системного підходу щодо створення належних умов як для розвитку науки в університетах, так і для формування попиту на її результати з боку вітчизняних підприємств, а також залучення приватного капіталу у сферу вищої освіти та науки. *Перспективи подальших досліджень* полягають у розробці пропозицій щодо формування відповідного інституційного середовища та цілісної інноваційної інфраструктури у тріаді “наука-бізнес-виробництво”.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України : Указ Президента України від 8 квіт. 2011 р. № 410/2011 / Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Про підсумки звітної кампанії щодо результатів наукової та науково-технічної діяльності вищих навчальних закладів та наукових установ за 2011 рік : Наказ М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 16 берез. 2012 р. № 293 // Офіц. сайт М-ва освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.mon.gov.ua](http://www.mon.gov.ua)
3. Університетська наука на потребу часу // Офіц. сайт Дніпропетр. нац. ун-ту ім. О. Гончара [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dnu.dp.ua/news/1045>
4. Виступ першого заступника Міністра освіти і науки, молоді та спорту України Є. М. Суліми на Міжнародному науково-практичному форумі “Наука і бізнес – основа розвитку економіки” // Офіц. сайт Дніпропетр. нац. ун-

ту ім. О. Гончара [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dnu.dp.ua/news/1047>

5. Українсько-російська міжуніверситетська мережа трансферу технологій // Офіц. сайт М-ва освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/science/ukrainian-russian-inter-university-technology>

6. Про заснування грантів Кабінету Міністрів України колективам молодих учених для проведення прикладних наукових досліджень і науково-технічних розробок за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 серп. 2012 р. № 835 / Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

7. Про внесення зміни до Закону України “Про здійснення державних закупівель” щодо спрощення процедури закупівель товарів, робіт та послуг вищими навчальними закладами та науково-дослідними установами : Закон України від 20 берез. 2012 р. № 4545-VI / Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань державних закупівель : Закон України : від 4 лип. 2012 р. № 5044-VI / Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

9. Денисюк В. Комерціалізація результатів науково-дослідних робіт: проблеми та перспективи / В. Денисюк // Вісн. НАН України. – 2006. – № 5. – С. 39-53.

Тетяна Федорів,

кандидат філологічних наук,

докторант кафедри державного управління і менеджменту НАДУ

Репутаційні ризики та комунікаційний менеджмент в органах державної влади

У статті здійснено аналіз принципів та практичних технологій ризикових і кризових комунікацій з урахуванням змін у зовнішньому середовищі; визначено поняття репутаційного ризику в органах державної влади; етапи кризової комунікації та “життєвий цикл” висвітлення у мас-медіа.

Ключові слова: криза, ризик, кризова комунікація, репутація, репутаційні ризики, органи державної влади, стейкхолдери.

The article analyzes the principles and practical technology risk and crisis communications to reflect changes in the environment, the concepts of reputation risk in public authorities, the main stages of crisis communication and “life cycle” its coverage in the mass-media.